

Akademikerne
Akersgata 16
0158 OSLO

Vår ref:
KKL/K.L./200800150-1

Arkivnr:
200

Dato:
13. mai 2008

NTFs høringssvar på FAFO-rapport

Den norske tannlegeforening (NTF) viser til FAFO-rapporten ” Slitne kvinner og farlige menn – Om grunnlaget for særaldersgrenser i Norge”. FAFO-rapporten trekker frem flere faktorer ved arbeidets art som viser at tannleger utsettes for en rekke fysiske og psykiske belastninger i yrket. Før rapporten kommenteres nedenfor, vil NTF fremheve flere viktige faktorer som påvirker arbeidssituasjonen til tannlegene. Kombinert med FAFO-rapportens analyse, mener vi dette vil gi en bredere forståelse for tannlegenes arbeidssituasjon og vår begrunnelse for opprettholdelse av særaldersgrensen.

For ordens skyld vil vi gjøre oppmerksom på at den fylkeskommunale tannhelsetjenesten i hovedsak er lovregulert. Tannhelsetjensteloven gir en rekke grupper i befolkningen rett til gratis tannbehandling. Dette er blant annet

- a) barn og unge inntil det året de fyller 18 år,
- b) psykisk utviklingshemmede i og utenfor institusjon,
- c) samt grupper av eldre, langtidssyke og uføre i institusjon og hjemmesykepleie.

Oppsummering:

- Tannlegetyrket utsetter yrkesutøveren for store fysiske og psykiske belastninger.
- Tannleger er særlig utsatt for belastningsskader og opplever i stor grad å måtte forholde seg til sterke følelser hos pasientene, hvor mange av disse ikke ønsker å samarbeide og vegrer seg mot behandling.
- Arbeidsteknikkene preges fortsatt av fysisk ubekvemme arbeidsstillinger, som blant annet mye framoverbøyd og vridde arbeidsstillinger.
- Dersom tannlegen gjør feil i yrkesutøvelsen vil dette kunne påføre pasienten unødig smerte.
- Til tross for bedre og moderne utstyr i tannklinikker, har yrkesutøvelsen stort sett ikke blitt endret som følge av bedre og høyt teknologisk utstyr.
- Etter at særaldersgrensen ble etablert, har tannlegene blitt tilført flere tids- og behandlingsskrevende pasienter (gr. B,C og E) til tjenesten.
- Å arbeide på et lite og personlighetsnært område som munnhulen, krever velutviklet finmotorikk, godt syn og stor evne til koordinasjon og konsentrasjon.

Kjennetegn ved tannlegeyrket

Pasient-tannlegerelasjonen er i utgangspunktet basert på et tillitsforhold. Undersøkelser viser at voksne betalende pasienter i liten grad bytter tannlege. Det skal svært mye til for at en pasient velger en annen tannlege. For offentlig ansatte tannleger med særaldersgrense, er denne behandler-/pasientrelasjonen i vesentlig mindre grad til stede. Pasientene med rett til gratis tannbehandling (se ovenfor) har ikke mulighet for å velge "sin" tannlege. For tannlegen blir det derfor ofte en krevende og langsiktig oppgave å skape det nødvendige tillitsforholdet til pasienten.

Det er videre meget krevende å operere i et så lite og ikke minst svært sensitivt, intimt og vanskelig tilgjengelig område av kroppen som munnhulen. Dette blir særlig psykisk krevende dersom pasienten ikke ønsker å samarbeide. Dette gjelder i alle behandlingsgruppene, men også i også i stor grad ved behandling av behandlingsvegrende pasienter i gruppe A.

Hjemmelsgrunnlag

Tannleger i kommunal sektor og sivilt ansatte tannleger i Forsvaret har særaldersgrense på 65 år. Særaldersgrensen for tannleger i offentlig sektor er hjemlet i Lov om aldersgrenser for offentlige tjenestemenn, § 2

- a) *Tjenesten medfører uvanlig fysisk eller psykisk belastning på tjenestemennene slik at de normalt ikke makter å skjøtte arbeidet forsvarlig til fylte 70 år.*
- b) *Tjenesten stiller spesielle krav til fysiske eller psykiske egenskaper, som normalt blir sterkere svekket før fylte 70 år enn det en forsvarlig utføring av tjenesten tilsier.*

For ordens skyld vises det til KS' B-rundskriv 10/2005 som henviser til litra a) som grunnlaget for særaldersgrensen for offentlig ansatte tannleger. Fornyings og administrasjonsdepartementet viser i P-0770, september 2006, til at hjemmelsgrunnlaget for særaldersgrensen for garnisonstannlegestillingen er litra b).

Når det gjelder det ulike hjemmelsgrunnlaget KS og Staten bruker for særaldersgrensen, vil NTF trekke frem følgende faktorer som faller inn under litra b):

- Tjenesten stiller spesielle krav til yrkesutøverens evne til presisjonsarbeid og finmotorisk arbeid.
- Yrket forutsetter evne til konsentrasjon og nøyaktighet. Det stilles gjentatte krav om uavbrutt konsentrasjon i løpet av hele arbeidsdagen.
- Synet må videre være optimalt, også med synskorrigerende hjelpemidler. Synet svekkes normalt for de fleste fra 40-års alder. Jo eldre man blir, desto mer krevdende vil det bli dersom synet ikke er optimalt for å gjøre presisjonsarbeidet som følger av yrkesutøvelsen.
- Tjenesten er fysisk krevende ved at arbeidet ofte foregår i framoverbøyde arbeidsstillinger og andre arbeidsstillinger som kontoransatte normalt ikke utsettes for. Arbeidet er kontinuerlig fysisk krevende.

Arbeidssituasjonen

Det er videre verdt å merke seg at for tannleger ansatt i fylkeskommunene i Den offentlige tannhelsetjeneste (DOT) er det ikke uvanlig å arbeide konsentrert ved behandlingsstolen i 30 timer pr. uke. Behandling av de ovenfor nevnte gruppene krever konstant tilstedeværelse og høy konsentrasjon gjennom hele arbeidsdagen. jfr. beskrivelsen over om munnhulen som arbeidsområde. Som det blir beskrevet mer utførlig nedenfor, vil dette fysisk krevende arbeidet kunne skape helseplager og belastningslidelser. At tannlegetyrket i offentlig sektor er kjennetegnet av uvanlig fysisk og psykisk belastning og spesielle krav, mener NTF også synliggjøres ved den tariffavtalte ukentlige arbeidstiden på 36 timer. Tannleger og fysioterapeuter er de eneste to gruppene i kommunal sektor som har avtalt slik arbeidstid. Det er derfor også interessant å registrere at disse to yrkene kategoriseres i samme gruppe i FAFO-rapporten.

Feilkonsekvenser i yrket:

Andelen tannleger som oppgir at feil kan medføre fare for andres liv og helse i mer enn halvparten av arbeidstiden er på 39 % . Mot 16 % for andre yrker uten særaldersgrense. En sentral del av en tannbehandling vil ofte være å fjerne smerte for pasienten (selv om behandlingen i seg selv kan være ubehagelig og smertefull). Ved høyere alder vil det være en økt risiko for at behandlingen kan øke pasientens smerte ved feil behandling, unnlate å oppdage eller behandle slik at smerten vedvarer, eller ved å utføre feil behandling. Overfor eldre pasienter (gruppe C), som i utgangspunktet må tåle mye og i mindre grad kan kommunisere smerte, vil dette kunne være et delvis skjult problem. Direkte feilinjiserings kan føre til sen-komplikasjoner.

Selvopplevd risiko for arbeidsulykker, belastningsskader og helseplager:

Så mange som 65 % av tannlegene oppgir at de opplever stor eller middels risiko for belastningsskader. NTF anser tallet som reelt. Idéelt burde tallet naturligvis ha vært lavere. I forhold til andre yrker uten særaldersgrense, er det verdt å merke seg at nesten dobbelt så mange tannleger utsettes for vibrasjoner fra maskiner. Videre viser FAFO-rapporten at nesten halvparten av tannlegene rapporterer at de utsettes for rengjøringsmidler, desinfeksjonsmidler etc. Mot 19 % for andre yrker uten særaldersgrense. Andre ytre påkjenninger, som å bli utsatt for vann på huden flere ganger i timen, eksponeres tannleger for dette i svært stor grad. 67 % mot 22 % i andre yrker uten særaldersgrense oppgir det samme. Det viser seg videre at tannlegene i økende grad er utsatt for stoffer som gir hudreaksjoner, kontaktallergi og kryssreaksjoner. FAFO-rapporten viser for øvrig at så mange som 1 av ti tannleger har jobbrelaterte helseplager knyttet til hodepine/migrene. Dette kan ha sammenheng med det svært konsentrerte og presisjonspregende arbeidet.

Fysiske krav og belastninger i yrket:

Arbeidsstillingene til tannleger kjennetegnes av mye framoverbøyd arbeid. Arbeidet preges særlig av mye statisk muskelbruk i armer og skuldre, spesielt høyre side. For å slippe sykefravær som følge av de fysiske belastningene, er det mange tannleger som går til regelmessig behandling hos fysioterapeut/naprapat. Det er ikke uvanlig at selv tannleger i 30- års alder preges av stiv nakke/skulder og belastningsplager i armer. Slik NTF kjenner medlemmene, er det nok slik at mange tannleger har en høy terskel for å for å bli sykemeldt.

Pasientgruppene B) og C) er såkalte tunge grupper. Behandlingen er krevende og pasientrelasjonen er ofte langvarig. Gruppe C-pasientene er en stadig økende pasientgruppe grunnet lengre levealder og bedre medisinsk behandlingstilbud. Denne gruppen har som regel meget sammensatt og

komplisert sykdomshistorie som kan gjøre tannbehandlingen ekstra krevende. Pasientene har ofte begrenset fysisk bevegelighet og store vansker med å ligge i behandlingsstolen. Det er videre vanlig at mange av disse ofte også er i en slik fysisk forfatning at det faktisk ikke lar seg gjøre å flytte dem fra deres egen rullestol over i behandlingsstolen. Det er heller ikke uvanlig at mange av de eldre pasientene må få behandling i sengen på sykehjemmet. Denne krevende behandlingssituasjonen tvinger derfor tannlegen til fysisk belastende arbeidsstillinger og ugunstig ergonomiske sittestillinger. Ofte må tannlegen sitte meget fremoverbøyd og vridd for å kunne gi adekvat behandling av disse pasientene.

Belastende klientrettet arbeid/psykisk belastende arbeid:

Tannleger må i stor grad forholde seg til sterke følelser hos pasientene. NTF kjenner seg igjen i tallene i FAFO-rapporten som viser at 6 av 10 tannleger må forholde seg til sterke følelser hos pasientene. Kun 13 % i andre yrker uten særaldersgrense rapporterer det tilsvarende. Behandling av pasienter i ovenfor nevnte gruppe (særlig gruppe B) er særlig psykisk krevende på grunn av manglende vilje til samarbeid samt at det hyppig foreligger et behov for omfattende tannbehandling. Pasientene i gruppe B kjennetegnes ofte som svært urolige i behandlingsstolen. I tillegg er det ikke uvanlig at flere kan være voldelige, med fare for å påføre behandler/tannlege fysiske skader.

I tillegg til de den fysiske belastningen det kan være å behandle pasienter i gruppe C, er det også psykisk krevende å behandle disse pasientene. Pasientene kan på grunn av selve behandlingssituasjonen selv oppleve dette som personlig belastenede, noe som kan føre til redusert vilje til samarbeid.

I behandlingen av barn (gruppe A), som kan være behandlingsvegrende og krevende pasienter, er det en grunnleggende forutsetning av tannlegen viser høy faglig profesjonalitet og evne til å fremstå som empatisk i behandlingssituasjon. Det vil likevel alltid kunne være en risiko for å påføre pasienten ettervirkninger (tannlegeskrekk) som vedkommende vil kunne slite med resten av livet. Å forholde seg til en slik kontinuerlig risiko, opplever mange tannleger som psykisk krevende.

Den offentlige tannhelsetjenesten blir stadig pålagt nye arbeidsoppgaver ved at nye pasientgrupper får utvidede rettigheter. Blant annet pasienter under psykiatrisk behandling og rusmiddelmissbrukere. Her er det ofte stort og krevende behandlingsbehov. Disse pasientene er ofte svært engstelige og vegrer seg mot tannbehandling. Pasientgruppen oppleves som svært krevende.

Med vennlig hilsen
Den norske tannlegeforening

Karsten K Langfeldt
forhandlingssjef